

Na Haloškem krasu

Kraške jame med vinogradi in gozdovi

✍ in 📷 Milan Vogrin

Haloze, svet med Dravinjo in hrvaško mejo, sodijo med naše najmanj znane pokrajine. Še najbolj jih poznamo po vinogradih in šmarnici, samorodni vinski trti. No, zadnja leta je šmarnico v Halozah že kar težko najti, nadomestile so jo veliko bolj priznane vinske sorte. Prav zaradi tega slovesa bo za marsikoga verjetno presenetljiv podatek, da so Haloze kljub temu gozdnate. Na približno 240 km², kolikor merijo, je gozda kar slaba polovica. Haloze so sestavljene predvsem iz laporja, ponekod pa najdemo tudi nekaj apnenca.

Haloški kras in jama Belojača

Predel, na katerem prevladuje apnenec, je tudi v bližini Makol v zahodnih Halozah, ki jih imenujemo gozdnate Haloze. Za osameli kras, kakor mu pravimo, so značilni izviri in ponori, ne pa tudi večje površinske kraške oblike, kot so

recimo kraška polja in uvale, najdemo pa lahko še številne druge kraške pojave, kot so vrtače, ponikalnice in kotlički. To velja tudi za osameli kras južno od Makol. Pa da ne bi mislili, da tamkaj najdemo samo kraške izvire, ponikalnice in kakšno brezno! V Halozah je tudi prava kraška jama, imenovana Belojača ali – kakor ji rečejo predvsem domačini – Belovjača. Jama Belojača je najdaljša jama v Halozah in med najdaljšimi na Štajerskem. In koliko je dolga? Po rovih, ki pa za običajne obiskovalce niso dostopni, se lahko priplazite kar 550 m daleč v notranjost zemlje. Za običajne obiskovalce je dostopen samo vhodni del jame. Vhod vanjo je velika razpoka, ki meri približno 10 x 5 metrov. Takoj po vstopu se rov razširi v večjo dvorano, do katere lahko pridemo brez večjih problemov, le po večjih nalihih vhod vanjo ni dostopen, saj iz nje teče pravi hudournik. Iz vhodne dvorane vodita dva rova: levi je slepi, konča se po 30 metrih, desni pa po kakšnih 50 m privede v manjšo dvorano, v kateri se stekata dva

Vhod v jama Belojača

potočka. Dvorana je dostopna brez posebne opreme, le svetilko potrebujete, seveda pa se mokroti in blatu ne bo dalo izogniti. Na nekaterih mestih bo treba nekoliko popaziti tudi na trebuh, saj se rov zoži tudi na vsega 30 cm.

Jamo je izoblikoval potok; glede na to, da v njej skoraj ni kapnikov, pa tudi siginih prevlek je bolj malo, pa lahko sklepamo, da je nastala nedavno. V njej tudi še niso odkrili kakšnih posebnih živali, ki bi živele samo tam. V vhodni dvorani lahko pozoren obiskovalec opazuje pajke, suhe južine ter jamske kobilice, prilagojene na življenje v temi. Občasno se da videti tudi kakšnega netopirja, vendar jo ti, kot kaže, uporabljajo bolj za prezimovanje, pa še to le globlje dele.

Šoder graben

Po ogledu jame nadaljujemo naš obisk naravnih zanimivosti v tem koncu Haloz. Vrnemo se do križišča in se zapeljemo ali pa se kar peš odpravimo proti zaselku Motanje. Še pred njim zapustimo asfaltirano cesto in zavijemo na gozdno cesto, ki se vije ob potoku Šega. Kmalu prispemo do na pol zapuščene domačije Slivak. Od tam sledimo desnemu pritoku in prispemo v sotesko, imenovano Šoder graben. Tudi ta soteska ima še eno ime: soteska Kolarnica. Voda je tam na stiku neprepustnih lapornatih plasti in topljivega apnenca ustvarila pravo sotesko z do 50 m visokimi stenami. Zakrasela dolina ima zelo divji videz, saj vanjo le redko kdo zai-de. Po slabih petsto metrih hoje, ki po večini poteka po suhi strugi, prispemo do osem metrov visokega Šoderskega slapa. Slap bomo videli le po deževju, v poletnih mesecih bo prek stene kvečjemu le curljalo ali pa še to ne, uporabiti bo pač treba domišljijo! Sicer pa soteska ne skriva samo slapa, temveč še kar nekaj daljših in krajših rogov, ki jih je nekoč oblikovala voda. Vsi so pred slapom, levo in desno v prepadnih stenah. Najdaljši je rov, imenovan Belikovka, ki meri dobrih 20 metrov in v katerem prav tako kot v Belojači živijo jamske kobilice. Če vas bo ob poti presenetila kakšna ptica, bo to verjetno sova – mala uharica *Asio otus*, ki pogosto počiva v bližini katerega izmed omenjenih rogov.

Rudniki in kamenine

No, našega obiska krasa v Halozah pri Makolah še nismo končali. Le malokdo ve, da so na tem območju kopali tudi premog, in to celo zelo visoko kaloričen črni premog, ki ni bil primeren za kurjavo v štedilnikih! Na območju Makol naj bi rudarili že v 19. stoletju, največji razmah pa je tamkajšnje rudarstvo doživelo kmalu po drugi svetovni vojni. Rudnike so zaprli v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. In kje so bili? Prvi je bil čisto blizu jame Belojače, vendar o njem ni več sledu, saj je vhod zasut, območje pa zaraščeno z drevjem in grmovjem. Drugi je bil v smeri proti Poljčanam, v kraju Hrastovec, domačini pa so ga imenovali tudi Kleče. O obstoju rudnika dandanes priča le še vhod.

Tudi tisti, ki jih bolj zanimajo kamnine, bodo tukaj prišli na svoj račun. Na Resenci, vrhu, ki se dviguje vzhodno od Šoder grabna, si ob cesti поблиže oglejte peščeni laporovec; v njem boste videli številne fosilne ostanke školjk. Pri obnovi ceste so tam našli tudi kosti, ki pripadajo jamskemu medvedu, kakor je bilo ugotovlje-

Vhod v rudnik Kleče

no pozneje. Nekoliko naprej, na južnem pobočju Šuštarice, je ob gozdni cesti opuščen kamnolom apnenca iz eocena. V apnencu boste videli številne ostanke morskih ježkov, morskih lilij, alg in delcev školjčnih lupin, ki pričajo o tem, da je Panonsko morje nekoč prekrivalo tudi večji del Haloz.

Če ste še pri volji in vam ni odveč vožnja po ne preveč dobrih gozdnih cestah brez kažipotov, se lahko peljete še naprej proti Kisovcu, vrhu vzhodno od Boča. Veliko bolje pa bo, če vso pot premagate peš ali s kolesom, saj dolžina ni pretirana - le nekaj kilometrov po gozdnih poteh. Tam stoji stena iz dolomita, ki jo plezalci uporabljajo kot plezalno steno. Le malo naprej prispemo na večji travnik, na katerem je nekaj vrtač. Kraj se imenuje Formile. Vrtače so nastale z razpadanjem apnenca ter udori nad jamskimi rovi. V bližini najdemo tudi partizansko bolnišnico, ob njej pa požiralnik, imenovan Požiralnik pri bolnici. Če boste Formile obiskali spomladi, boste navdušeni nad pisano družino številnih rastlin, predvsem različnih kukavic. V poletnih mesecih se nad travnikom spreletava množica metuljev, med travo pa cvrčijo in se oglašajo številne kobilice; tudi ne preveč pogosta drevesna zelena kobilica *Tettigonia viridissima*, ki je tam izredno pogosta.

Seveda to še zdaleč niso vse znamenitosti tega konca Haloz. S Formil sledi le še spust do kraja Studenice pod Bočem tik ob Dravinji.

Kraj je znan predvsem po ženskem dominikanskem samostanskem kompleksu, ki je danes opuščen. Nad njim so tudi ruševine gradu. Le streljaj od Makol, na levi strani Dravinje, na vzpetini stoji dvorec Štatenberg. Izvira iz 18. stoletja, ko ga je dal zgraditi grof Attems, danes pa sodi med naše najlepše ohranjene baročne dvorce. Tako v Makolah, Studenicah kakor tudi na Štatenbergu se boste lahko tudi osvežili - z vinom, kakopak, saj ste v Halozah, kajne?

Kako na pot?

Na ogled opisanih zanimivosti se lahko odpravite z avtomobilom, pravo doživetje pa je iti na pot s kolesom ali pa kar peš. Prek Haloz teče tudi markirana planinska pot, tako imenovana Haloška transverzala, ki se začne na Borlu in konča na Donački gori. Glede na to, da vse opisane znamenitosti ležijo v bližini poti, naj nam ne bo žal stopiti z nje in si ogledati katero izmed njih. Že res, da bomo naredili nekaj kilometrov več, toda zato bomo tudi nagrajeni z novimi doživetji. Sicer pa, kdo ve, kdaj nas bo pot znova zanesla v Haloze?

Do jame Belojače prispemo iz Makol; do tja se lahko pripeljemo tako iz Maribora in Ptujke kakor tudi iz smeri Ljubljane. V zadnjem primeru avtocesto zapustimo v Tepanju in se v Makole pripeljemo skozi Žiče in Poljčane, lahko pa gremo z avtoceste v Slovenski Bistrici in prispemo v Makole skozi Črešnjevce in Pečke.

Jeklenega konjička pustimo sredi naselja in se peš odpravimo na raziskovanje. Do jame iz Makol ni daleč, le toliko, da se malo segrejejo in si razgibamo otrdele ude. Po ogledu jame nadaljujemo pot proti soteski. Pot nas vodi rahlo navzgor skozi mešan gozd; v spomladanskem času nas bodo pozdravljale značilne rastline z zgodnjimi cvetovi, kot so zvonček, teloh in volčin, v jesenskem pa gobe in kostanj.

Iz Makol nas pot sprva vodi po dolini Jelovškega potoka, v zaselku Jelovec pa zavijemo na desno, v dolino potoka Šege. Po dobrem kilometru pri transformatorski postaji gremo na desno na gozdno cesto. Kmalu bomo na levi, tik ob vznožju brega, zagledali potoček. Sledimo mu, pripeljal nas bo naravnost do vhoda v jamo. ◦